

—aportada per Espino—, és molt rellevant perquè delimita ben clarament quin espectre social fou el beneficiari del règim d'imposició borbònic, en detriment —factor també explicat per l'autor— del teixit menestral i econòmicament dinàmic del Principat i, en concret, de Barcelona: «Fins llavors un patriciat urbà conformat pels ciutadans honrats, membres dels diversos oficis mercantils i la gent més ben situada dels gremis barcelonins, amb poques excepcions, havien governat Barcelona des de l'Edat Mitjana. També això s'acabava» (p. 197). Aquest aspecte final explica, doncs, que la guerra tingués un pregon sentit de classe. La ruptura social, però, no fou obstacle perquè després dels decrets de Nova Planta (1707-1715-1716) hi hagués una reconstrucció —via sociabilitat econòmica i cultural— de la societat civil. L'eixida al daltabaix polític provingué de la base social, no pas del regalisme borbònic (nota predominant en la historiografia que considera que Espanya és la *nació* (política) i que el Principat és una *pàtria*, és a dir, un fet estrictament cultural).

L'estudi *Pàtria i Llibertat* exposa que la guerra militar era un conflicte polític internacional. Un conflicte que delatava —i delata— que Europa era —i és— un trencaclosques que no obeeix cap racionalitat, sinó els interessos dels estats. No es tractava úni-

cament de la successió dinàstica, es tractava de la lluita entre el model del constitucionalisme civil català contra l'absorcionisme repressiu castellano-espanyol. Aquell context explica la situació present...

Xavier FERRÉ

SANTACANA, Carles (2014). *Josep Tarradellas. L'exili 1 (1939-1954)*, Barcelona: Dau, 530 p.

L'exhaustiu estudi introductori de l'historiador Carles Santacana aporta elements biogràfics contextualitzadors que remetent a una conjuntura política prou significativa pel que fa al sentit de la continuïtat del regim estatutari —o no— respecte de l'ensulsiada de 1939. En aquest sentit, les vies legalista (Josep Tarradellas) i autodeterminista (Carles Pi i Sunyer), remetent a dos projectes que depassaran, amb el temps, l'anàlisi d'un conflicte polític, primer sota la República espanyola i, després, sota el postfranquisme.

Amb tot, de l'exposició de l'estudi introductori —i del substancial annex documental— es desprèn la biografia política del dirigent republicà quant a la seva funció —després d'haver superat una ordre d'extradició (1941)— com a secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya en

la Generalitat a l'exili després de les presidències de Lluís Companys i de Josep Irla. En aquest context, el període (1939-1945) ajuda a comprendre –com a dada del tot rellevant– l'absència de lleialtat política del Govern republicà espanyol vers els dirigents de la Generalitat pel que feia a la necessitat de finançament del Govern català, fet que expressa el re-refs ideològic –unionista– del nacionalisme republicà espanyol.

I serà tot just la reproducció sistemàtica de la contraposició d'interessos –i de la seva irresolubilitat– entre el Govern de la República espanyola i la Generalitat allò que motivarà –com a estratègia política superadora de l'atzucac a què duia el republicanisme espanyol– la iniciativa del Consell Nacional de Londres sota el lideratge de Carles Pi i Sunyer.

La correspondència (reproduïda en el volum) entre Josep Tarradellas i Pi i Sunyer sobre el moment polític immediatament anterior a la constitució del Govern Irla és rellevant per situar el projecte del Consell, que considerava esgotada la via estatutària de 1932, i, en conseqüència, optava per la lliure determinació del Principat (amb la conseqüència que aquesta premissa tenia en la definició del Govern català a l'exili). Aquest posicionament es contraposava a la continuïtat de la política republicana

a la diàspora –i a l'interior, on s'evidenciava, d'altra banda, la irradiació progressiva de forces com el Front Nacional de Catalunya, constituït a París el 1940– recolzada en l'acord estatutari esmentat. La Solidaritat Catalana tarradellista (1945) s'identificava –sota la reivindicació de la unitat política d'acció– amb aquesta darrera opció. Llegiu, en aquest sentit, la conferència de Tarradellas (reproduïda en l'obra) «Catalunya en la política espanyola» (1946).

Aquesta doble via se «superà» aparentment en el Congrés de síntesi política celebrat a Tolosa de Llenguadoc el juny de 1945, la qual cosa perdurà formalment amb la substitució de Josep Irla per Josep Tarradellas al capdavant del Govern català a partir de 1954 –per cert, en el marc d'un convuls procés en el relleu institucional, definit per l'elecció del conseller primer i després del president de la Generalitat.

Ara bé, el període –de transició– entre la fi del Govern de Josep Irla i l'elecció de Tarradellas com a nou president (1948-1954) veié l'emergència del Consell Nacional de Mèxic (1953), que venia a recuperar el posicionament autodeterminista de Carles Pi i Sunyer i del Consell de Londres. Aquest nou Consell, que fonamentalment tindrà continuïtat en l'exili i –encapçalat per Josep Maria Batista i Roca– durant el període de la Gene-

ralitat provisional tarradellista a l'interior, esdevingué, com a institució a «l'ombra», una alternativa a la via oficialista del president Tarradellas.

Aquest volum –acompanyat a més de documents institucionals i epistolars, d'un dietari que és important per resseguir la vida política de Tarradellas entre 1939-1943/1950/1952/1954– no explica únicament l'evolució del polític republicà pel que fa al control progressiu de la vida institucional d'Esquerra Republicana a l'exili, sinó que estableix l'entorn definidor de concepcions d'organitzacions republicanes, de posicionaments –clarificadors– d'altres governs, com el basc representat pel lehendakari Joseba Agirre (1947), que donava pas a l'organització de bases polítiques a l'interior arran de la vaga general de Biscaia.

Aquest conjunt de contextos explica la importància d'aquest estudi perquè, de retruc, permet de plantejar una hipòtesi: quan el Govern espanyol autoritzà el retorn de Tarradellas a l'interior (octubre de 1977) sabia perfectament el que es feia, en veure-hi, sobretot, un garant –que havia d'exercir un calculat lideratge simbòlic– d'aquella via estatutària de 1932. És a dir, lideratge autonòmic espanyol, no pas autodeterminista.

Xavier FERRÉ

FIGUERES, Josep M. (2014). *La Veu de Catalunya (1899-1937)*. Barcelona: Editorial Base, 660 p.

La trajectòria de Josep Maria Figueres (Vilanova i la Geltrú, 1950) en la recerca centrada en la història del periodisme i el catalanisme polític és molt àmplia i exigiria un merescut lloc apart. Llibres com *Madrid en guerra* (2004); *Prensa i nacionalisme* (2002); *El Primer Congrés Catalanista* (1990) o *Periodisme en la Guerra Civil (1936-1939)* són alguns exemples escollits entre molts d'altres.

A més d'autor, és també professor d'Història del Periodisme a la Universitat Autònoma de Barcelona i, l'any 2009, va coordinar la representació catalana a la XXI Feria del Libro a Mèxic, en què Catalunya va ser la nació convidada. Coordina les Jornades d'Història de la Premsa i dirigeix la col·lecció «Memòria del segle xx».

La Veu de Catalunya (1899-1937) és un extens treball de gairebé set-centes pàgines en què l'autor reconstrueix de manera minuciosa la història d'aquest diari, el més important que existia a Catalunya des d'un punt de vista de la lluita catalanista en un període molt llarg que comprèn des de la Restauració Borbònica fins a la Guerra Civil.

Xavier Trias presenta i Albert Manent prologa aquesta obra que